

Ta prov på juverinflammationer

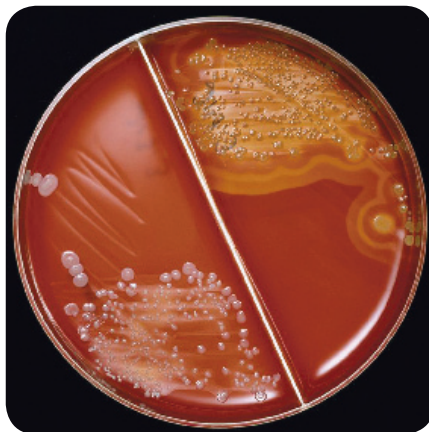
Juverinflammation är en vanlig och kostsam sjukdom som orsakar stora problem för såväl djur som djurägare.

Det är störst risk att drabbas i samband med lamning; ett flertal juverinflammationer påträffas inom första dygnet efter att lammen fötts. I en del av dessa fall har infektionen funnits tidigare, men blossar upp i samband med lamning. En andra topp inträffar när lammen är 2-3 veckor gamla, då mjölkproduktionen är hög och sårskador på spenar eller vid spenbasen är vanligare till följd av lammens intensiva diande. Tackor med tre lamm eller fler, samt äldre och underutfodrade tackor löper högre risk. Infektionen når för det mesta juvervävnaden via spenkanalen så med god hygien i ströbädden kan många fall undvikas.

Förutom djurens - och den medkännande djurägarrens - lidande så är juverin-

Smittsamt muneksem, orf, kan ge skador på juvret och ökad risk för juverinflammation. Foto: Katarina Gustavsson.

Vid bakteriologisk undersökning av mjölkprover påvisas ofta bakterien *Staphylococcus aureus*, här ses den växa på övre högra delen av odlingsplattan.

Foto: Bengt Ekberg, SVA.

inflammationen kostsam. Tackor dör, avlivs på grund av sjukdom eller slaktas ut efter avvänjningen. Lamm dör eller tappar i tillväxt. Veterinärbesök är ju alltid trevligt (?), men leder till direkta utgifter. Merarbetet orsakar mer svårsmätbara men nog så kännbara förluster.

Sent upptäckt

Det ligger i produktionsformens natur att juverinflammationer hos får oftast upptäcks väldigt sent. Med undantag från hos mjölkfår så är möjligheterna att notera förändringar i mjölken, som första tecknet på juverfel, väldigt små. Mjölkförändringarna varierar mellan flockigt, blodigt eller vartillblandat, och från vattentunt till tjockflytande. I allvarliga fall är det svårt eller omöjligt att få ut något sekret alls.

I stället kanske man märker problemet först när det gått så långt att lammen är hungriga eller tackan är halt. Då den drabbade juverhalvan ömmar försöker tackan hålla undan det närmast liggande

bakbenet, och hon rör sig därmed linkande. Juvret kan bli svullet, varmt, rött och ömt och tackan får ofta feber, tappar aptiten och vill inte ge lammen di. Juverhalvorna är dock helt separata, vilket gör att ena halvan kan vara genominfekterad utan att den andra berörs över huvud taget.

Enspent men ingen infektion

Ibland kan det vara stopp i ena spenen direkt efter lamning utan att tackan har någon infektion. Förra årets lamm kan ha orsakat skador inuti spenen genom mekanisk nötning, som vid avläkning orsakar stopp av mjölkflödet. Tackan är alltså inte sjuk, men mjölkflödet går ej att återställa och efter en mjölkstinn period kommer juverhalvan att sina ner.

Svartlistade

Tackor som haft juverinflammation bör inte betäckas på nytt, det gäller alltså både de som man vet haft sjukdomen och de som uppvisar förändringar i juvret vid undersökning inför betäckning. Till stor del grundar sig denna hårda restriktion på att bakterien *Staphylococcus aureus* är vanlig som orsak till juverohälsa hos får (Fig 2). Denna bakterie finns nämligen oftast kvar i juvret även om behandlingen har fungerat bra och symtomen klingat av helt. Det är därför stor risk att tackan åter insjuknar under nästa digivningsperiod, och hon utgör också en smittrisk för övriga djur i besättningen. Hur vanlig den är hos våra svenska tackor idag är dock till stora delar okänt, vilket vi vill råda bot på genom att undersöka fler mjölkprover från drabbade tackor.

Åtgärder

Det är viktigt att behandla tackan med injektioner av antibiotika så tidigt som möjligt. Då är chansen att rädda tackans liv betydligt större även om ena juverhalvan ofta går förlorad. Den kvarvarande friska delen av juvret brukar dessutom öka i mjölkavkastning, så att den kompenserar något för bortfallet. Täta urmjölkningar förbättrar prognosen, men om det är väldigt svårt att få ut något

Vallfrö blandningar för dina djur

I vår katalog hittar Du förslag på de flesta typer av vallfröblandningar.

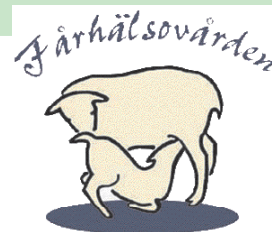
Du väljer blandning efter jordart, klimat och typ av uppfostring.

Vill Du veta mer, kontakta Gunnar Danielsson mobil 0702-069195

Bogalen 8, 254 84 Helsingborg • Tel 042-26 04 60 • Fax 042-26 04 60

HAR DU INTE VÅR VALLFRÖKATALOG, BESTÄLL IDAG!

Katarina Gustafsson, Fårhälsoveterinär, och Ulrika Grönlund, Statens veterinärmedicinska anstalt, SVA, vill ha fler mjölkprover från får.

över huvud taget ska man inte orsaka än mer lidande genom att nöta. Tackan bör isoleras med sina lamm tills lammen är avvanda, och hon ska alltså inte betäckas igen på grund av risk för återfall.

Tänk på att stödutfodra lammen vid behov, och se till att lammen inte kan nå övriga flocken då de kan utgöra smittrisk om de först diät tackan med juverinflammation och sedan försöker få mer av andra tackor.

Kallbrand

I vissa fall uppstår s k kallbrand, vilket innebär att blodförsörjningen inte fungerar till vävnaden längre och den kommer därmed så småningom att "stötas bort/falla av". Juvret känns i sådana fall kallt och ofta ses mörka missfärgningar (Figur 3). En del tackor med kallbrand i juvret mår för övrigt ganska bra med bibehållen aptit på foder och livet, medan andra får ett kraftigt stort allmäntillstånd. I inget fall ska dessa djur behandlas utan de ska avlivas av djurskyddsskäl.

Mer elände

I besättningar med utbrott av smittsamt mukseksem, orf, i lamningstider drabbas man ofta dessutom av juverinflammationer. Virusnet angriper framför allt lammens nos och de kan överföra smittan till tackans juver (Figur 4). Resultatet blir en ond cirkel där lammet inte vill dia för det har ont i munnen och tackan vill inte ge di för hon har ont på juvret/spenarna. Sår och mjölkstint juver gör att risken för även bakterieinfektion och juverinflammation hos tackan är stor.

Att förebygga

Många faktorer är fortfarande okända kring uppkomsten av juverinflammation, vilket gör att Olle smiter igenom grinden ibland utan att man förstår hur det gick till. Det står dock klart att infektionen oftast når juvret via spenkanalen, så därför kan risken minskas avsevärt genom god hygien. Vikten av torr och ren ströbädd i synnerhet i lamningsboxarna är stor och vi återkommer

gärna till uttrycket "ströa innan det behövs". Även god handhygien är väsentligt då man t ex kontrollerar att tackan har råmjölk och att allt fungerar som det ska efter lamning.

En välbalanserad foderstat under hela fåråret så att tackorna är i bra hull under dräktighet och digivning är en förutsättning för god mjölkproduktion. Detta leder i sin tur till minskat slitage av juvret, och därmed minskad risk för juverohälsa. Att fastställa hur många foster tackan bär på med hjälp av ultraljudsundersökning, s k scanning, är ett mycket bra hjälpmedel för att utforma rätt foderstat under dräktigheten. Vidare är det av godo att tackorna inte har alltför många lamm (kan styras genom avel, utfodring, bortadoption och flaskuppfödning) och att man ordnar med lammkammare där lammen kan extrautfodras.

Okänt svenskt läge

Statens Veterinärmedicinska Anstalt, SVA, och Svenska Djurhälsovården, SvDHFV, undersöker i ett samarbetsprojekt hur olika antibiotika fungerar vid behandling av olika sjukdomar hos lantbrukets djur (se Faktaruta). Nu har turen kommit till juverinflammationer hos tackor och vi hoppas många ser fördelarna med att få gratis bakteriologisk undersökning och därmed bidrar med provmaterial. Man påbörjar förstas behandlingen i samband med provtagningen. Vid behov kan din veterinär sedan byta preparat då provsvaret är klart.

Alla får ta prov

Medlemmar i Fårhälsovårdens Stora paket har fått provtagningsutrustning och instruktioner med erbjudande om gratis analys av tre mjölkprover från drabbade djur. Det är viktigt att undvika att bakterier från miljön eller provtagarens händer kommer med i undersökningen så rengör noga och tänk på att det räcker med "en skvätt på botten" av mjölkkröret.

Tidig behandling är alltså viktigt, och det innebär att ni ger antibiotika samtidigt med provtagningen. Det händer ju att problemen inträffar en kväll eller helgdag, men förvara då provet i kylskåp tills ni kan lämna eller skicka det för odling.

Gårdsanpassad rådgivning

Provsvaren ger kännedom om vilket eller vilka infektiösa ämnen som orsakat problemen i besättningen. Den kunskapen ger förstås ökade möjligheter för veterinären att ge råd som är anpassade för det individuella djuret såväl som för just din besättning.

Kontakta för analys:

Färägare erbjuds att kontakta Katarina Gustafsson eller någon av de andra Fårhälsoveterinärerna, i första hand under ordinarie telefontid alla vardagar 9-12 via växeln tel 08-725 82 00, eller Ulrika Grönlund Andersson, laboratorieveterinär på SVA, 018-674026 om ni har tackor med juverinflammation och vill få bakteriologisk undersökning inklusive kontroll av antibiotikans effekt – gratis!

SVARM-pat:

SVARM-pat (Svensk Veterinärmedicinsk Antibiotika Resistens Monitorering-patogena bakterier) är ett samarbete mellan Statens veterinärmedicinska anstalt, SVA, och Svenska Djurhälsovården, SvDHFV, med syfte att undersöka olika bakteriers motståndskraft mot en hel rad substanser såsom penicillin, sulfa och tetracyklin. Undersökningen bidrar till övervakning av landets resistensläge avseende antibiotika. Detta är nog så viktigt i tider då det finns multiresistenta bakterier som orsakar allvarliga sjukdomstillstånd hos människor.